

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2014

Martina Slachová

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Bakalářská práce

Martina Slachová

PARLAMENTNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY

PARLIAMETARY LIBRARY OF THE CZECH REPUBLIC

PhDr. Karel Sosna

2014

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Karel Sosna

Oponent bakalářské práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Poděkování

Děkuji své rodině za podporu a trpělivost. Dále děkuji svému vedoucímu práce, PhDr. Sosnovi za podněty, rady a čas, který mi věnoval.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného nebo stejného titulu.

V Brně dne

Martina Slachová

Identifikační záznam

SLACHOVÁ, Martina. *Parlamentní knihovna České republiky*. Brno, 2014-05-05. 50 s. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Karel Sosna.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá Parlamentní knihovnou České republiky. Úvodní kapitola přibližuje specifika parlamentního knihovnictví. Dále je v práci zmapována historie, současnost a budoucnost knihovny. Autorka ve třetí kapitole předkládá svůj pohled na knihovnu jakožto nezávislý návštěvník. Další kapitoly se zabývají aktivitami Parlamentní knihovny a její spoluprací se zahraničními knihovnami stejného typu. V poslední kapitole je zmíněn depozitní sklad, opět převážně z autorčina pohledu.

Abstract

Bachelor's work applies on Parliamentary library of the Czech Republic. First chapter approaches specifics of parliamentary librarianship. Another part is about history, present-day and future of the library. In the third capture an author put forward her view on the library like independent visitor. Other captures include of activities of Parliamentary library and its cooperation with foreign libraries in the same way. In the last capture is mentioned depository warehouse, from the author view again.

Klíčová slova

Parlamentní knihovna, parlamentní knihovnictví, aktivity Parlamentní knihovny, Víšeградská digitální parlamentní knihovna +, depozitní sklad.

Obsah

Úvod.....	- 7 -
1 Parlamentní knihovnictví obecně.....	- 9 -
2 Základní informace o Parlamentní knihovně České republiky.....	- 12 -
2.1 Historie.....	- 12 -
2.2. Současnost	- 19 -
2.3 Budoucnost	- 25 -
3 Dojem z knihovny očima nezávislého návštěvníka.....	- 27 -
4 Aktivity knihovny	- 31 -
5 Služby	- 33 -
5.1 Výpůjční služby	- 33 -
5.2 Studovny	- 34 -
5.3 Informační služby	- 36 -
5.4 Rešeršní služby	- 36 -
5.5 Reprografické služby	- 37 -
5.6 Registr oznámení	- 37 -
5.7 Výroční finanční zprávy	- 38 -
6 Uživatelé.....	- 39 -
7 Spolupráce s dalšími knihovnami	- 42 -
7.1 Sekce Víšehradské digitální parlamentní knihovny +.....	- 42 -
8 Depozitní sklad Parlamentní knihovny České republiky.....	- 44 -
9 Závěr	- 46 -
Použitá literatura	- 48 -

Úvod

Téma Parlamentní knihovny České republiky jsem si zvolila na základě absolvované stáže právě v této knihovně. Stáž mi byla nabídnuta zaměstnancem Poslanecké sněmovny, který mě o této možnosti informoval a následně zprostředkoval. Jeho nabídkou jsem byla potěšena a s radostí jsem ji přijala.

Stáž jsem zde absolvovala ve druhém pololetí roku 2012 a následující akademický rok 2012/ 2013. Stáž v knihovně pro mě zároveň byla souvislou školní praxí. Za dobu, kterou jsem v knihovně strávila, jsem se seznámila s chodem Parlamentní knihovny ČR, jejím fondem a samozřejmě s jejími zaměstnanci. Za tuto příležitost jsem velmi ráda, pracovníci knihovny mě velice vstřícně přijali a inspirovali mě v mnoha směrech.

Měla jsem také možnost poodhalit specifika parlamentního knihovnictví. To pro mne znamenalo zcela novou zkušenost. Doposud jsem v rámci školní souvislé praxe poznala knihovny vysokoškolského typu, které mají také svá specifika. Primárním rozdílem je samozřejmě obsah fondu a složení uživatelů těchto typů knihoven. Pro mě osobně ale představuje největší rozdíl četnost návštěv obou typů knihoven. Ve vysokoškolských knihovnách je neustálý ruch, respektive se zde pohybují studenti v hojném počtu. Naproti tomu v Parlamentní knihovně panuje poněkud klidnější atmosféra. Například v pondělí se v knihovně pohybuje minimum návštěvníků. Tento den mají poslanci vyhrazen k práci ve své krajské kanceláři, kde jsou k dispozici veřejnosti, která se na ně může obrátit se svými požadavky.

Bakalářská práce pojednává o historii a současnosti Parlamentní knihovny ČR. Krátce je zde zmíněna budoucnost knihovny, jakým směrem se bude odvíjet její další vývoj. Dále práce zachycuje a přibližuje služby, které knihovna svým uživatelům nabízí. Důležitý bod pro knihovnu představuje spolupráce se zahraničními parlamentními knihovnami. Tato spolupráce je založena zejména na společné digitalizaci dokumentů, které mají nemalou historickou hodnotu.

Jednu kapitolu jsem věnovala tomu, jak knihovna působí na nezávislého návštěvníka. Tuto kapitolu jsem pojala čistě ze svého subjektivního pohledu a snažila se v ní zachytit to, co návštěvníka může potěšit nebo naopak nemile překvapit.

V jedné z kapitol jsem nastínila nabídku služeb, které Parlamentní knihovna svým uživatelům poskytuje. Podrobněji jsou analyzovány služby speciální, které knihovnu od jiných typů knihoven odlišují.

Svým textem jsem se snažila zmapovat podstatné body činnosti Parlamentní knihovny České republiky a podat o nich ucelené informace.

Doufám, že moje práce přinese případným zájemcům o tuto instituci všechny podstatné informace a do této zajímavé a krásné knihovny si také najdou cestu.

1 Parlamentní knihovnictví obecně

Parlamentní knihovnictví má ve světě tradici již od 19. století. Po roce 1815, kdy proběhl Vídeňský kongres, se začaly ve světě vytvářet nové státy. Spolu s nimi začaly vznikat i jejich parlamenty. Ty se během let zformovaly v různých státech na jednu nebo dvě komory. Dolní komoru představuje poslanecká sněmovna, horní komoru představuje senát. Ty si ke své potřebě zřizovaly knihovny. Jde o nedílnou součást všech odborných informačních služeb poskytovaných především v parlamentu samotném. [Sosna, 2007].

„Parlamentní knihovny jsou většinou součástí kanceláře poslanecké sněmovny a administrativně podléhají buď přímo předsedovi sněmovny nebo pod ním se nacházejícímu vedoucímu kanceláře poslanecké sněmovny.“ [Sosna, 2007]. Jak Sosna uvádí, v rámci parlamentních knihoven funguje knihovní výbor složený ze členů parlamentu. Tento výbor je buď řídicím (řídí knihovnu) nebo poradním orgánem knihovny nebo jejího ředitele. [Sosna, 2007].

Úkolem informačních služeb parlamentních knihoven je, aby poskytovaly nestranné a nezaujaté informace. Pokud jde o uživatele, je důležité, aby měli v informační pracovníky parlamentu důvěru. Ze strany informačních pracovníků se očekává, že budou loajální, diskrétní a nebudou prosazovat svoje osobní zájmy. Samozřejmostí je, že informační pracovníci budou podávat informace ověřené a objektivní.

„Informační služby jsou poslancům přístupné často i v nepředvídatelných hodinách, kdy poslanecká sněmovna zasedá.“ [Sosna, 2007].

Zde je důležité, že se poslanci mohou kdykoliv na informační pracovníky obrátit. Informace musí být poslancům předány stručné a jasné. Dalším hlediskem pro předávání informací poslancům je přesnost a aktuálnost. Jak je uvedeno na webových stránkách Parlamentní knihovny ČR, má stanovenou otevírací dobu, v době zasedání je však otevřena do jeho ukončení.

Jak Sosna uvádí, do fondů knihoven spadají parlamentária (dokumenty, které vznikají činností parlamentu), úřední tiskoviny, příruční literatura, denní politické materiály a další literatura z různých oborů (nejčastěji např. právo, historie, politologie, ekonomie). Některé typy dokumentů produkuje samotný parlament. Jsou to např. těsnopisecké zprávy, informační brožury pro veřejnost. Jiné dokumenty se získávají z externích zdrojů (např. denní tisk, monografie z různých oblastí lidské činnosti). [Sosna, 2007].

Služby parlamentních knihoven se v principu od klasických knihovních a informačních služeb neliší. Je ale více dán důraz na aktivní poskytování informací z různých tradičních a elektronických informačních zdrojů. Naproti tomu je v pozadí klasické půjčování dokumentů. Je to dáno tím, že poslanci, senátoři, asistenti a další uživatelé potřebují vybrané informace poskytnout co nejrychleji. *„Některé parlamentní knihovny nabízejí nad rámec výše popsané nabídky speciální služby různého rozsahu. Nejdůležitější z nich se týká školení členů parlamentu a jejich osobních asistentů. Rozlišují se v zásadě dva typy školení. Prvním typem je základní orientační program, který seznamuje nové poslance s organizací, pravidly a postupy parlamentu a s informačními službami parlamentní knihovny. Druhý typ je sestavou relativně rozsáhlého programu seminářů a přednášek, které zahrnují velký počet různých témat.“* [Sosna, 2007]. Dále Sosna poukazuje na fakt, že knihovny samotné zpracovávají a následně publikují osobní a věcné rejstříky k těsnopiseckým zprávám a tiskům. Dále publikují informační bulletiny o práci parlamentu. Nechybí ani výroční zprávy knihoven. [Sosna, 2007].

I přes několikaletou tradici si parlamentní knihovny našly svoje místo ve společnosti až po druhé světové válce, v některých zemích i později. Dnes jsou základním a pravidelným zdrojem informací pro zákonodárce. Úměrně tomu rostou náklady na poskytování informací. To vše vede pracovníky knihoven k tomu, aby svoji práci přizpůsobili dané situaci. Práce by tak i přes různá omezení, např. finanční nebo časová, měla být stále efektivní. K tomu samozřejmě přispívá i využívání informačních technologií, které usnadní a zrychlí práci knihovníků. Dále nesmíme opomenout čerpání z online zdrojů na internetu. To přináší knihovnám nemalé finanční i časové výhody. Za poplatek mohou nabídnout svým uživatelům

přístup do databází, kde si už uživatelé potřebné informace hledají sami. Knihovníci se tak mohou věnovat jiné práci a zároveň vedou uživatele k informační gramotnosti.

2 Základní informace o Parlamentní knihovně České republiky

2.1 Historie

První zmínka o dnešní Parlamentní knihovně České republiky (dále také pod zkratkou PK ČR) je datována k roku 1858. Tehdy nabídl stavovský sekretář Carl Knauer svoji sbírku právnických knih do Knihovny Zemského výboru v Čechách. Knihovna vznikala díky darům a potřebě obstarávat a vlastnit právní literaturu. Sbírkou se časem natolik rozrostla, že bylo třeba ji uspořádat a spravovat. K roku 1875 bylo možné zde najít dokumenty z oblasti vědy, literatury a umění, živnosti a průmyslu, místopisu, statistiky, obchodu, časopisy a další. [Sosna, 2008].

„Po vyhlášení Československé republiky v roce 1918 se tato sbírka stala základem pro založení knihovny Národního shromáždění, která v roce 1920 navíc získala ve 42 bednách dalších několik stovek svazků z likvidace vídeňské parlamentní knihovny a knihovny vídeňského ministerstva vnitra. Bylo tomu tak proto, že knihovna měla od samého počátku statut jak knihovny parlamentní, tak i ústřední knihovny administrativní.“ [Sosna, 2008]. Knihovny všech ústředních úřadů (včetně ministerstev) byly zpočátku své existence řízeny právě knihovnou Národního shromáždění.

Knihovna nejprve sídlila v Praze na Malé Straně, v roce 1920 se přestěhovala do Rudolfiny. Ke změně došlo díky rozdělení Národního shromáždění na Poslaneckou sněmovnu a Senát. Knihovna se přemístila spolu se sněmovnou. Tady byla až do konce tzv. První republiky. Malá část však byla na Malé Straně v budově Senátu.

Získávání dokumentů do knihovny probíhalo klasickou cestou, tj. nákupem, výměnou či darem. V roce 1935 byl vydán zákon o povinném výtisku, v rámci něhož byly publikace do knihovny dodávány. Knihovna sloužila především představitelům obou zákonodárných sborů, dále také pracovníkům ministerstev, vědcům, či cizincům hledajícím informace

o našem státě. Přístup do knihovny byl právě některým skupinám uživatelů umožněn na základě povolení od ředitele knihovny. Ten měl ve své kanceláři pamětní knihu, do níž se podepisovali významné osobnosti, které knihovnu navštívili. Prvním podepsaným je zde prezident Československé republiky Tomáš Garrigue Masaryk. Tato kniha a tradice podepisování do ní je zachována dodnes. [Sosna, 2008].

Výpůjčky se řídily dle Řádu knihovny Národního shromáždění. Publikace se půjčovaly především prezenčně, ve výjimečných případech si mohli uživatelé vzít knihy domů. Učinit tak mohli jen pracovníci a členové Národního shromáždění. Pokud uživatel knihu poškodil či nevrátil, náhrada se odečítala z jeho platu. Čtenáři, kteří měli knihu půjčenou domů, museli při vrácení hlásit případnou nemoc v rodině. Bylo to z důvodu řádné dezinfekce, aby se ochránilo zdraví dalších uživatelů.

Nejznámější osobností knihovny Národního shromáždění byl bezesporu Zdeněk Václav Tobolka (1874 - 1951), který stál u jejího zrodu. V knihovně Národního shromáždění Tobolka působil jako ředitel dvacet let, v době od roku 1919 do roku 1939. Tobolka byl pověřen uspořádáním knihovny, ze které vybudoval přední knihovnickou instituci v tehdejší Československu. V roce 1920 založil a vedl Státní knihovnickou školu. V roce 1920 došlo též na mezinárodní výměnu publikací. *„Knihovna NS byla usnesením ministerské rady ze dne 4. 5. 1920 pověřena mezinárodní výměnnou službou ve smyslu bruselské konvence z 15. 3. 1886, tj. Úmluvy o mezinárodní výměně úředních dokumentů, vědeckých a literárních publikací. Na základě této Úmluvy vešel náš stát prostřednictvím knihovny NS do výměnného styku s následujícími státy: Argentinou, Belgií, Brazílií, Itálií, Jugoslávií, Polskem, Portugalskem, Paraguayí, USA (knihovna NS převzala výměnu se Smithsonovým ústavem ve Washingtonu, kterou do té doby provádělo podle zvláštní dohody, uzavřené 4. 6. 1919 v Paříži, ministerstvem školství a osvěty), Španělskem, Švýcarskem a Uruguayí. Později se výměnný styk rozšířil na Bulharsko, Čínu, Finsko, Francii, Gdaňsko, Chile, Japonsko, Lotyšsko, Maďarsko, Německo, Nizozemí, Norsko, Rakousko, Rumunsko, SSSR a Švédsko.“* [Sosna, 1994, s. 200].

O pár let později Tobolka začal vyučovat knihovědu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Roku 1935 se stal prvním docentem oboru knihovnictví a knihovědy v Československu. Jeho zásluhou se od roku 1902 začala vydávat Česká bibliografie, jež vycházela v roční periodicitě. Tato publikace se stala základem pro národní retrospektivní bibliografii.

Tbolka se též zasadil o to, aby knihovně Národního shromáždění bylo zákonem přiděleno právo povinného výtisku. Toto právo stálo Tobolku mnoho úsilí, trvalo patnáct let, než tento boj dotáhl do konce. Pomáhal mu s tím jeho zástupce, dr. Jaromír Malý.

Tbolka byl také iniciátorem mezinárodního knihovnického sjezdu v Praze roku 1926, kterému předsedal. O rok později se zasloužil o založení Mezinárodní federace knihovnických asociací IFLA. První setkání členů IFLA proběhlo ve skotském Edinburghu.

Zdeněk Václav Tobolka se měl zúčastnit též setkání členů IFLA v roce 1935. Na toto setkání měl připraven příspěvek o problematice parlamentního knihovnictví. Z jeho cesty bohužel sešlo a jeho příspěvek byl publikován ve francouzštině ve Slovanské knihovědě o tři roky později [Sosna, 1994]. Mimo jiné už tehdy ve svém referátu poukazyval na skutečnost, že je důležité mít dostatečný počet vzdělaných pracovníků a za jejich čas strávený v knihovně navíc si zaslouží ocenění. Dále se zabýval otázkou, zda mít pro dvoukomorový parlament i dvě knihovny. K této problematice se vyjádřil s jednoznačným postojem- není třeba zakládat každé komoře parlamentu knihovnu zvlášť i přesto, že instituce nejsou v jedné budově. *„Parlament, který má dvě sněmovny, nepotřebuje pro každou z nich zřizovati samostatnou knihovnu. Stačí jedna knihovna pro obě sněmovny. Nepřekáží tomu, ani když obě sněmovny by nebyly v jedné a téže budově. Každá parlamentní knihovna časem vzrostla ve velikou knihovnu. Proto jest důležité její umístění. Parlamentní knihovna má buď míti celé zvláštní křídlo, nebo i vlastní budovu. Musí býti umístěna tak, aby bez jakékoli ztráty času byla snadno přístupna členům parlamentu, musí míti však i takové umístění, které by dovolovalo přístup bez vstupu na vlastní parlamentní půdu i jiným návštěvníkům, kdo nejsou členy parlamentu.“* [Sosna, 1994]. Co uvedl Tobolka, bylo pravděpodobně platné v jeho době.

Dnes již ale víme, že oddělené prostory nemusí vždy znamenat výhodu. Tento problém bude ještě popsán dále v textu.

Tobolka se též zmínil o povinném výtisku. „*Parlamentní knihovna by měla být vybavena právem povinných výtisků. Je to jednak příkaz státoprávního hlediska, jednak příkaz skutečné potřeby. Toto právo ovšem mělo by se vztahovati jen na ty tiskopisy, které by si parlamentní knihovna vyžádala.*“ [Sosna, 1994]. Knihovna o několik let později právo povinného výtisku dostala, ovšem nejen na publikace, které si sama vyžádala, ale na všechny dokumenty.

Tobolka byl členem prezidia IFLA do roku 1931. Činnost Tobolky sahá též do lexikografie. Přispěl do Ottova slovníku naučného a Ottova slovníku naučného nové doby.

Druhá světová válka znamenala pro činnost knihovny útlum. Tato skutečnost byla způsobena tím, že se ještě před začátkem války Československo rozpadlo a slovenská strana se osamostatnila na Slovenský štát. V roce 1939 do Čech vstoupila německá vojska. Čechy se odevzdaly pod německou ochranu a vznikl tak Protektorát Čechy a Morava. Hned v prvním roce války byl druhý ředitel knihovny dr. Jaromír Malý zatčen gestapem a převezen do koncentračního tábora. Další zaměstnanci knihovny byli dáni do předčasné penze nebo rozmístěni do jiných úřadů Protektorátu Čechy a Morava. Zbyl jen dr. Konstantin Jelínek, který bojoval za samostatnost knihovny proti sloučení se Zemskou a univerzitní knihovnou. To se mu nakonec podařilo a v roce 1944 byl fond knihovny převezen do kláštera ve Zlaté Koruně u Českého Krumlova, aby byl uchráněn před leteckými útoky. Zároveň se dr. Jelínek stal přednostou knihovny Národního shromáždění.

Po druhé světové válce byl problém, kam knihovnu umístit. Prozatímní Národní shromáždění řešilo, kde bude mít své působišť. Nastěhovalo se do budovy bývalé Peněžní burzy nedaleko Národního muzea, knihovna nikoliv. Vláda knihovně poskytla místnosti v bývalém Senátu na Malé Straně. Knihovna tyto místnosti využila pro mezinárodní výměnnou službu. Zbývající fond a odborní pracovníci našli útočišť v Národní a univerzitní knihovně v Klementinu. Vedení knihovny se tyto kroky nelíbily. Požadovali, aby se knihovna vrátila do svých původních prostor, kde byla před druhou světovou válkou.

Dr. Malý předložil Prozatímnímu Národnímu shromáždění návrh prostor, které knihovna pro své působení potřebovala. Plán počítal s perspektivou na dobu 50-ti let. Studovna, čítárna, pracoviště knihovníků a zejména úložné prostory měly být umístěny do jednoho celku a na stejném podlaží. Pokud by sklad dokumentů byl v suterénu, byl potřeba výtah pro jejich převoz a také pro přepravu osob. Než se návrh dr. Malého uskutečnil, uběhlo bezmála třicet let. Prozatímní Národní shromáždění působilo v bývalé budově Peněžní burzy, knihovna ale až do šedesátých let minulého století zůstala v podnájmu Národní a univerzitní knihovny v Klementinu.

Po nástupu k moci Komunistické strany Československa v roce 1948 došlo k úpadku úrovně i činnosti knihovny. Díky omezování činností knihovna přestala poskytovat některé své služby. Další byly převedeny na jiné knihovny. Svoji vedoucí pozici administrativních knihoven postupně také ztrácela. Ke konečnému kroku došlo v roce 1979, kdy se knihovna vzdala této funkce úplně.

Knihovna se musela i nadále potýkat s různými nástrahami. Bylo vydáno usnesení o prověrce knihovních sbírek všech typů knihoven. Tímto krokem měly být knihovny zbaveny zakázané literatury. V případě knihovny Národního shromáždění se jednalo o vyřazení až 40 000 svazků. Ředitelství se podařilo vyjednat pro knihovnu pozici střediskové knihovny, v níž mohla být zakázaná literatura zachována. Ve výsledku jí bylo odebráno jen přes 500 titulů. Ty byly odevzdány do knihovny Ústavu dějin KSČ. Vzhledem k politické situaci té doby se vytvořil tzv. fond libri prohibiti- zakázané knihy umístěné v zamčených skříňkách tomu určených.

V roce 1969, kdy se stala Československá socialistická republika federací, změnila knihovna název na knihovnu Federálního shromáždění. Zároveň byl fond přestěhován do pražských Holešovic, do budovy bývalých jatek. V těchto zcela nevyhovujících podmínkách knihovna setrvala dalších šest let. Část fondů se dostala do nové budovy Federálního shromáždění v roce 1973, ke kompletnímu sestěhování došlo v roce 1976.

Ke konci 70. let minulého století měla knihovna relativně dobré podmínky pro své fungování. Měla k dispozici dva depozitáře, čítárnu, studovnu, výpůjční službu a úsek služeb.

Přelom 70. a 80. let byl ve znamení generální inventury v knihovně. Práce probíhaly ve třech etapách, jejichž cílem bylo postupně zjistit celkový stav fondu (ztráty, obsah a celkový počet knih).

V tomto období knihovna Federálního shromáždění hostila několik návštěv ze zahraničí. Bylo to především díky kongresům IFLA, byť v té době už knihovna členem asociace nebyla.

V 80. letech došlo k rozporuplné situaci. Knihovna byla pokládána za jednu z nejlépe architektonicky a stavebně řešenou, přesto se vlivem politické situace postupně izolovala od ostatního knihovnického světa. Federální shromáždění od knihovny nepožadovalo téměř žádné další zlepšování služeb. Důsledkem toho bylo ustrnutí profesního potenciálu, který knihovna v sobě měla.

Na konci 80. let měla knihovna k dispozici studovnu, čítárnu a depozitáře s kompaktními regály. Knihovna bohužel nedisponovala kancelářskou technikou jako je počítač, kopírka či fax. Dalšími negativy byl nedostatek literatury encyklopedického typu a zejména malý počet zaměstnanců. Celý chod knihovny zajišťovalo jen pět knihovnic.

Po roce 1989 získávala knihovna chybějící dokumenty prostřednictvím darů, výměn, za pomoci a příspěví jednotlivců, knihoven, škol a dalších institucí. V té době se také zvýšila návštěvnost v Parlamentní knihovně (dříve knihovně Federálního shromáždění). Nejvíce poptávanými dokumenty byly ty, které se zabývaly fungováním pluralitní demokracie a parlamentů v západních zemích. Důvodem byla nedostupnost za totalitního režimu. Vzhledem ke zvýšenému zájmu bylo třeba přibrat další pracovní síly, jelikož pět stávajících zaměstnanců na chod knihovny již nestačilo. [Voznička, 1990, s. 351-352].

„Není mnoho knihoven, u nichž existuje výrazná, až dramaticky vystavěná vazba mezi úrovní knihovnicko-informačních služeb a jejich celospolečenským dopadem. Domnívám se, že knihovna Federálního shromáždění mezi ně patří. Pracovníci knihovny si existenci této vazby plně uvědomují, znají tíhu vlastní odpovědnosti. V řadách poslanců se lhostejnost předchozího období změnila v mnohdy bolestné poznání naší zaostalosti a z něho plynoucí odhodlání zasadit se o změnu. Bude to stačit?“ [Voznička, 1990, s. 353].

Po pádu komunistického režimu v Československé republice v roce 1990 nové vedení knihovny začalo napravovat její špatný stav. Jedním z prvních kroků byl návrat knihovny do sekce parlamentních knihoven asociace IFLA. Knihovna se obrátila na přední české odborníky s žádostí o vypracování koncepce moderní parlamentní knihovny. Výsledná koncepce byla dána k oponentuře, do které byla zapojena např. i Katedra vědeckých informací a knihovnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Z této koncepce se čerpá dodnes.

Mezi lety 1990-1995 knihovna přijala finanční, materiální a odbornou pomoc od Kongresu USA, britské Dolní sněmovny a německého Bundestagu. Jednalo se zejména o pomoc v organizaci knihovny, zavedení automatického knihovnického systému, technické vybavení knihovny a literaturu vycházející z informačních potřeb zákonodárců. V tomto období se také změnil formální název knihovny- na Parlamentní knihovnu.

V roce 1992 se rozhodlo o rozdělení České a Slovenské Federativní republiky. To s sebou přineslo komplikace při rozdělování společného fondu Parlamentní knihovny. Dle zákona se měl majetek dělit v poměru dva ku jedné. Parlamentní knihovna ČR měla dát jednu třetinu slovenské Parlamentní knihovně. Tato skutečnost by zapříčinila rozpad několik let trvajících systematicky budovaného fondu, jehož jedinečnost byla právě v oné celistvosti fondu. [Sosna, 1994, s. 73]. Výsledkem vyjednávání bylo předání souboru cca 1000 knih duplikátů a multiplikátů, slovacik, sbírka tisků, těsnopiseckých zpráv a Sbírka zákonů za období společného státu.

Po rozpadu Federace se oficiálně knihovna stala Parlamentní knihovnou. Nespadala ale hned pod Kancelář Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Nejprve spadala pod Ministerstvo financí a teprve 1. dubna 1993 si ji převzala Kancelář Poslanecké sněmovny. Rozpad Federace s sebou přinesl i nejistotu z toho, co přinese budoucnost. Tato nejistota přiměla některé knihovníky k odchodu z nově transformované Parlamentní knihovny. [Sosna, 1994, s. 73-74].

V roce 1994 došlo k přestěhování Parlamentní knihovny z budovy bývalého Federálního shromáždění na Václavském náměstí do historických budov na Malé Straně. V této době došlo také k personálním změnám a celkové revitalizaci knihovny vůbec. Tyto změny trvaly do roku 1996, kdy knihovna byla zároveň zřízena jako samostatný odbor v rámci organizační struktury Kanceláře Poslanecké sněmovny.

Přehled ředitelů Parlamentní knihovny České republiky

PhDr. Zdeněk Václav Tobolka

- ředitel v letech 1918 – 1939

PhDr. Jaromír Malý

- ředitel v letech 1945 – 1947

PhDr. Konstantin Jelínek

- zástupce ředitele v letech 1947 – 1948

- přednosta knihovny v letech 1948 - 1958

PhDr. Otakar Vašek

- vedoucí knihovny v letech 1958 – 1974

prom. práv. Felix Pavlov

- vedoucí knihovny v letech 1974 – 1988

PhDr. Karel Sosna

- ředitel knihovny od roku 1990 do současnosti

[Sosna, 2009].

2.2. Současnost

V současnosti je knihovna samostatným odborem Kanceláře Poslanecké sněmovny ČR a je řízena ředitelem knihovny. Primárně slouží jak poslancům, tak senátorům. Při knihovně funguje Rada Parlamentní knihovny. Jde o poradní orgán, v němž působí jmenovaní poslanci, senátoři a externí odborníci. Ti jednají s ředitelem o chodu, organizaci, obsahu fondu a činnosti knihovny.

Svým zaměřením a profilem je knihovna klasifikována jako odborná a vědecká. Vlastní okolo 220 000 svazků. Nalezneme zde tituly především z právnické a legislativní literatury, ale také ekonomie, sociologie, filozofie a dalších humanitních věd. Samozřejmostí jsou parlamentária. Knihovna také slouží jako depozitní knihovna OSN. Stáří vybraných dokumentů sahá až do 15. století. Svazky historicky nejcennější byly v roce 2000 prohlášeny Ministerstvem kultury za kulturní památku.

Knihovna byla až donedávna vedena především jako knihovna administrativní. V roce 2001 byl vydán zákon číslo 257/2001 Sb. O knihovnách a podmínkách provozování knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). Knihovna je podle zákona registrována u Ministerstva kultury České republiky a tím pro ni dle tohoto zákona vyplývalo, že má sloužit široké veřejnosti.

Uživatelé Parlamentní knihovny se tak dělí na dvě skupiny: interní a externí. Interní uživatelé jsou poslanci, senátoři, asistenti a zaměstnanci obou komor Parlamentu. Mezi externí uživatele se zařazují ústavní činitelé (nejsou-li interními uživateli), zaměstnanci soudů, prezidentské kanceláře, kontrolních úřadů, zastupitelstev, pedagogové, studenti a široká veřejnost. Rozdíl mezi oběma skupinami uživatelů je ten, že externí uživatelé si nemohou půjčit publikace domů, mají možnost jen prezenčních výpůjček.

Parlamentní knihovna má momentálně 16 zaměstnanců, rozdělených do dvou oddělení. První oddělení má na starosti knihovnicko-informační služby. Sem spadá bibliografická a rešeršní činnost, správa čítárny novin a časopisů, referenční služby, školení a styk se zahraničními parlamentními knihovnami a jinými knihovnickými organizacemi. Zaměstnanci sledují pro své uživatele tištěné i elektronické dokumenty, které se zabývají danou tematikou. Pokud jsou informace poskytovány konkrétním uživatelům, hovoříme o službě SDI (selective dissemination of information), u nás též známou pod zkratkou ARI (tzn. adresné rozšiřování informací). Zaměstnanci v předem domluvených intervalech posílají novinky z oboru elektronickou formou. Tato služba je u uživatelů oblíbená, díky ní neztrácí čas hledáním pro ně relevantních informací.

Druhé oddělení se zabývá tvorbou a ochranou fondu a správou knihovního systému. Do činnosti tohoto oddělení spadá zajišťování informačních zdrojů s následnou evidencí a katalogizací, péče o dokumentový fond, správa automatizovaného knihovního systému a digitalizace dokumentů. Spadají sem též reprografické služby, skenování, správa výpůjček a služba Current Contents (tj. posílání obsahů časopisů).

Díky svému výjimečnému postavení má Parlamentní knihovna dvě speciální služby. První z nich je zpřístupňování Registru čestných prohlášení veřejných funkcionářů (podle zák. č. 159/2006 Sb.). Tato evidence je veřejnosti přístupná. Žadatelé o tuto službu se musí registrovat, po ověření osobních údajů obdrží speciální přístupový údaj. Z kteréhokoliv počítače připojeného k internetu si pak mohou na příslušné webové stránce po zadání jména a kódu prohlédnout čestná prohlášení, příjmy či vykonávané činnosti veřejných funkcionářů (<http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=406>).

Druhou speciální službu prezentuje archivace a zpřístupňování výročních finančních zpráv jednotlivých politických stran. Povinnost vydávat výroční finanční zprávy ukládá zákon (podle §18 zákona č. 424/1991 Sb.), který zároveň stanovuje lhůtu, do které mají být zprávy předloženy, tj. do 1. dubna. V těchto zprávách zájemci najdou přehled o celkových příjmech, darech, výkazech, o majetku získaného dědictvím a další zajímavé informace. Výroční finanční zprávy jsou zájemcům poskytovány pouze v Parlamentní knihovně při osobní návštěvě. Dohled nad výročními finančními zprávami má kontrolní výbor Poslanecké sněmovny. Zda budou zprávy zveřejněny na internetu, rozhodují jednotlivé politické strany, které si je buď na své webové stránky vystaví, či nikoliv. Zákon to prozatím neukládá.

Nezbytností posledních let se stala automatizace většiny knihovnických služeb. Parlamentní knihovna se tomuto trendu přizpůsobila a díky automatizaci může svým uživatelům poskytovat mnoho informačních zdrojů na internetu. Pro automatizaci Parlamentní knihovna používá systém Advanced Rapid Library (též pod zkratkou ARL). Tento systém je produktem firmy Cosmotron působící v České republice a na Slovensku. ARL je určený především pro automatickou správu katalogů v knihovnách a informačních institucích.

V systému Advanced Rapid Library je možné ukládat záznamy dokumentů v jakémkoliv formátu MARC. Formátem MARC rozumíme standard pro strojově čitelnou katalogizaci. Je to zkratka z anglického názvu Machine Readable Cataloguing. Záznamy jsou zpracovávány v souladu s katalogizačními pravidly AACR2, FRBR, ISBD a dalšími. Knihovníci mohou do záznamů vkládat také URL adresy online přístupných zdrojů. [ARL, 2014].

Tzv. jednoduché vyhledávání umožňuje uživatelům najít záznam dokumentu na základě kritérií, která si sám zvolí (např. autor, název, rok vydání). Své dotazy může též kombinovat přidáním vyhledávacích polí. Dotazy lze upřesnit pomocí Booleovských operátorů (and, or, not).

Tzv. rozšířené vyhledávání nabízí několik možných kombinací dotazů. Dalším nástrojem jsou zde „Limits“, které omezují vyhledávané výrazy (např. jazyk dokumentu, země vydání, druh dokumentu). [Parlamentní knihovna ČR, 2014].

Kladně hodnotím, jakým způsobem má Parlamentní knihovna vypracovanou nápovědu pro svoje uživatele. Na úvodní obrazovce svých webových stránek má odkaz přímo na online katalog, kde se mu následně objeví základní vyhledávací formulář (<http://rapid.psp.cz/i2/i2.entry.cls?ictx=par&language=2>). Pokud by uživatel nevěděl, jak s rozhraními, ať už jednoduchým či rozšířeným, pracovat, má zde k dispozici nápovědu. Nápověda je obsáhlá a velmi dobře zpracovaná. Jednoduše a názorně vysvětluje, jak lze v katalogu vyhledávat či jak správně zadat hledaný termín. Také osvětluje problematiku levostranného a pravostranného rozšíření nebo již výše zmiňované Booleovské operátory. Ty jsou též doplněny grafickou nápovědou pro lepší pochopení. V levém sloupci, který se nachází na stránkách s nápovědou (<http://rapid.psp.cz/arl-par/cs/napoveda/?key=ssearch>) si mohou uživatelé vybrat z dalších možností, pokud si neví rady s dalšími funkcemi ARL (např. nastavení katalogu, výpůjčky a rezervace, zasílání zpráv, zdroje a další). Aby mohli zaměstnanci knihovny vyjít vstříc požadavkům svých uživatelů, a zároveň měli zpětnou vazbu, mají zde i položku „Napište nám“. Sem mohou uživatelé napsat své podněty či dotazy.

V rámci digitalizace vznikly hned dva projekty: Digitální knihovna Český parlament a Digitální knihovna České sněmy.

První z projektů, Digitální knihovna Český parlament, byl zpočátku záležitostí pouze České republiky. V roce 2002 se do projektu zapojilo i Slovensko a z projektu se stala Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. Tento projekt mapuje činnost zákonodárců obou zemí a obsahuje jak těsnopisecké zprávy, tak parlamentní tisky a další typy dokumentů. Historicky sahá až k roku 1848.

Nejvyhledávanějšími informačními zdroji bývají dokumenty z posledního (aktuálního) volebního období. V roce 2007 byla zavedena služba, pomocí které uživatelé získávají informace o aktuálně probíraných tématech. Technologie RSS umožňuje prohlížet dokumenty výborů, změny informací o poslancích a další. Formáty, ve kterých lze dokumenty najít jsou: HTML, PDF, DOC a v posledních letech MP3 pro zvukové záznamy.

V digitální knihovně se lze orientovat podle volebního období a dále podle typu dokumentů. Těmi jsou například sněmovní tisky, stenoprotokoly, návrhy pořadu schůze, hlasování či usnesení. Uživatelé si během vyhledávání musí uvědomit, jaký typ dokumentů požadují a z jakého volebního období pochází. Vyhledávání je možné v plných textech dokumentů. K dispozici jsou též rejstříky: jmenný, věcný a časový.

Dobrym pomocníkem při vyhledávání je vícejazyčný polytematický tezaurus Eurovoc. Slouží jako nástroj pro rozšíření dotazu v plných textech dokumentů nebo pro tematické vyhledávání v databázi sněmovních tisků.

Tezaurus Eurovoc koresponduje s databázemi zemí Evropské unie (dále též pod zkratkou EU), stěžejní jsou knihovny a informační střediska zabývající se problematikou EU.

Parlamentní knihovna využívá tezaury k věcnému zpracování dokumentů. V knihovním systému je zaveden ve čtyřech jazycích (čeština, angličtina, němčina a francouzština). Mohou v něm tak vyhledávat i uživatelé ze zahraničí.

Druhý projekt, Digitální knihovna České sněmy navazuje na projekt Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, s tím rozdílem, že zasahuje do hluboké minulosti. Výsledkem tohoto projektu je vystavení základních dokumentů z významných historických období (11. až 15. století, doba husitská, stavovská monarchie do 17. století a habsburský absolutismus do roku 1848). Texty publikací lze nalézt v češtině, němčině a latině. Jelikož knihovna nedisponuje kapacitami na jejich překlad, vystavuje na webu dokumenty ve formátu HTML či jako obrázky.

Významný dokument, který má knihovna ve svém vlastnictví, a který je taktéž digitalizován, jsou Práva Saszká. Tento rukopis pochází z 15. století, jeho tvůrcem byl Jakub Kožený z Krbova. Zároveň se řadí mezi nejstarší a nejdůležitější právní knihy své doby.

Oba digitalizační projekty byly oceněny jak u nás, tak v zahraničí. Nejvíce je poukazováno na stáří digitalizovaných dokumentů a mezinárodní rozsah. Projekt Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna slouží jako vzor pro ty země, které pojí historie a příbuznost jazyků.

Parlamentní knihovna je opět od roku 1990 členem asociace IFLA, v sekci parlamentních knihoven. V červenci 2003 se v Praze konala 19. konference právě této sekce IFLA. Během konference byly představeny a zhodnoceny služby parlamentních knihoven České republiky, Slovenska, Maďarska a Polska.

V rámci České republiky se knihovna aktivně účastní na konferenci Svazu knihovníků a informačních pracovníků (dále též pod zkratkou SKIP), pořádá přednášky, semináře či výstavy. Umožňuje získávání praxe studentům vysokých škol jak z České republiky, tak ze zahraničí.

Parlamentní knihovna na základě své dlouhodobé systematicky budované činnosti nabízí v širokém spektru minulost i současnost českého parlamentarismu. Díky využívání informačních technologií je návštěvnost výše zmiňovaných digitálních knihoven několikatisícová během jednoho dne.

Knihovna si je toho náležitě vědoma, proto se snaží informace stále doplňovat, aktualizovat a zpřístupňovat tak, aby byly potřeby všech uživatelů plně uspokojeny.

I přes svoji tradici si knihovna svou pozici při poskytování informací zákonodárcům a veřejnosti vydobyla až v posledních několika letech. Za tuto skutečnost může především zvyšující se profesionalita a potřeba informací v zákonodárné sféře.

Pravděpodobně nejaktuálnější, a též velmi klíčovou událostí, je přestěhování depozitního skladu Parlamentní knihovny do nových prostor. Dříve se depozitní sklad nacházel v budově bývalého Federálního shromáždění, dnes v Nové budově Národního muzea. Tento sklad primárně nevyhovoval potřebám a požadavkům Parlamentní knihovny. Dalším impulsem pro stěhování byl právě nový vlastník budovy, kterému depozitní sklad v té době patřil. Na základě smlouvy, jež vznikla mezi Kanceláří Poslanecké sněmovny a Národní knihovnou České republiky, byl depozitní sklad Parlamentní knihovny ČR přestěhován do Hlavního depozitáře Národní knihovny ČR v Hostivaři. Zde by měl mít dostatečný prostor při rozvoji knihovny v následujících 30-ti až 50-ti letech. K přestěhování došlo v dubnu 2014. Nové depozitní prostory jsou pro Parlamentní knihovnu velice důležité. Avšak z logistického a časového hlediska se umístění depozitáře nejeví jako ideální. Vzhledem k umístění knihovny ve Sněmovní ulici a umístění depozitního skladu v Hostivaři může být přejezd náročný, zejména časově. Další komplikací je převoz dokumentů. Pokud si uživatel vyžádá knihu, která se nachází ve skladu, může být doba doručení delší. A to i přesto, že vozy budou s dokumenty jezdit každý den, jejich doručení potrvá déle než 1 hodinu. Pokud tak uživatel bude potřebovat dokument urgentně, může být s touto službou nespokojen. Zaměstnanci Parlamentní knihovny tak budou muset svoji práci pečlivě naplánovat a zorganizovat tak, aby vyhověli požadavkům a nárokům uživatelů a zároveň to pro ně bylo výhodné, nikoli aby to pro ně bylo přítěží.

2.3 Budoucnost

Podle slov současného ředitele knihovny, PhDr. Karla Sosny, je pro Parlamentní knihovnu ČR do budoucna důležité udržet krok s moderními informačními technologiemi a využívat je ku prospěchu uživatelů, rovněž tak pro knihovnu samotnou.

Jako příklad může posloužit spuštění on-line katalogu knihovny pro dotyková mobilní zařízení (tablety či chytré telefony). Tato aplikace byla uvedena do provozu v březnu 2013 a u uživatelů se setkala s kladnou odezvou.

Dalším cílem, nebo spíše úkolem knihovny, bude pokračování v digitalizaci parlamentních materiálů a následně jejich zpřístupnění na webových stránkách knihovny pro širokou veřejnost. To klade další požadavky na práci knihovníků, kteří musí ovládat alespoň základní dovednosti s informačními technologiemi. Tato činnost vyplývá ze spolupráce příslušných útvarů Kanceláře Senátu a Kanceláře Poslanecké sněmovny.

Ve stejném duchu bude pokračovat mezinárodní spolupráce s Polskem, Rakouskem, Slovenskem a Maďarskem na společných projektech. Posledním z nich je projekt Víšegrádské digitální parlamentní knihovny + (<http://www.v4dplplus.eu/>). Toto spojení vzniklo v rámci spolupráce parlamentů Víšegrádské čtyřky (V4) a Rakouska v roce 2008 a velice úspěšně se rozvíjí.

3 Dojem z knihovny očima nezávislého návštěvníka

Přístup do knihovny může externí uživatele (např. studenty či pedagogy) od další návštěvy zčásti odradit. Uživatel je povinen se na recepci prokázat občanským průkazem či jiným dokladem totožnosti. Poté je mu dána kartička s označením hosta. Mezitím si pro něj přijde pracovník knihovny, kterého zavolá sám uživatel, či služba na recepci. Následuje průchod detekční bránou a odevzdání příručního zavazadla, které je zkontrolováno taktéž na detektoru. Detektor je obsluhován zaměstnanci Policie ČR. Až poté se může uživatel přemístit do knihovny za již zmíněného doprovodu, či průvodce. Tato nekomfortní situace, kterou jsem osobně zažila, mě přivedla na myšlenku, že knihovna by mohla (či spíše měla) mít samostatný vstup. Jestliže by šlo o nového uživatele, dala by se kontrola pochopit. Jestli zde hovoříme o pravidelném uživateli, je tato skutečnost velice nepříjemná a odrazující. Dle slov ředitele knihovny, PhDr. Karla Sosny, knihovna právě díky kontrole na recepci o několik uživatelů přišla. Parlamentní knihovna má sloužit nejen zákonodárcům, ale též veřejnosti, bohužel tímto krokem se veřejnosti značně odcizila.

Pokud by uživateli byl umožněn volný pohyb po chodbách Poslanecké sněmovny, neměl by s orientací problém. Jestliže zná číslo místnosti, ve které se knihovna nachází, může se bez potíží orientovat podle směrovek, které se nachází na každé chodbě.

Při příchodu do samotné knihovny je překvapen její malou rozlohou. Knihovna má pouze dvě místnosti, kam má uživatel přístup. Přičemž jedna z místností zároveň slouží jako kancelář pracovníků knihovny. Uživatel tak může částečně narušit práci knihovníků. Zde jsou k dispozici například turističtí průvodci, kteří jsou hodně využíváni v době dovolených zaměstnanců, či za účelem služební cesty do zahraničí. Většina dokumentů vydaných cca dva roky zpětně je uložena v menším skladu ve čtvrtém patře té samé budovy, jako je knihovna- tj. ve Sněmovní 4. Dokumenty jsou skladníky donášeny na základě telefonického (nejčastěji), či emailového požadavku. V místnosti s výpůjčním pultem jsou k dispozici sbírky zákonů, kopírka, počítače a regál s novinkami ve fondu. Ve studovně příruční literatury, která se nachází před vstupem do knihovny

si můžou uživatelé oskenovat dokumenty, které potřebují. Oskenované dokumenty si ukládají na svoje vlastní USB zařízení. Toto je bohužel příklad špatného řešení, či spíše provedení zázemí knihovny. Chybí zde oddělené technické zázemí a prostor pro studijní klid uživatelů. Navíc uživatelé mohou svým pobytem narušit práci knihovníků a také jejich soukromí. Vše se prolíná dohromady a tato skutečnost může odradit uživatele od delšího pobytu v knihovně, než třeba původně zamýšleli.

O této problematice, jak je knihovna uspořádána, jsem diskutovala s PhDr. Karlem Sosnou, současným ředitelem knihovny. Parlamentní knihovna ČR, dříve knihovna Federálního shromáždění, původně sídlila v budově bývalého Federálního shromáždění (dnešní Nová budova Národního muzea). Zde měla veškeré podmínky pro svoje fungování. Budova byla navržena architektem Karlem Pragerem, který s prostorami pro knihovnu počítal a vytvořil pro ni výborné podmínky. Knihovna tehdy měla k dispozici tři patra, jež byla v jedné stupačce a všechna patra knihovny propojovaly výtahy. Jeden výtah byl určen pro přepravu osob, druhý sloužil výhradně pro přepravu knih. Dokumenty tak mohly putovat od skladu přes čítárnu až do studovny a vždy být v krátkém čase na požadovaném místě. V prvním patře se nacházela studovna, která se nacházela blízko jednacího sálu, což mělo několik výhod. Například jedna z nich byla, že zákonodárci při cestě do nebo z jednacího sálu měli kolem knihovny cestu. Nebylo tak těžké do knihovny zavítat, přeci jen se nacházela více „po ruce“. Další prostory měla knihovna v přízemí, kde se byla umístěna čítárna a v prvním podzemním podlaží se nacházel sklad. Knihovna tak měla veškeré předpoklady být plnohodnotnou a nezbytnou součástí Federálního shromáždění. Sklad byl budován s velkou rezervou, která počítala s přírůstkem knih do dalších 20-ti let.

Po rozpadu Federace došlo k několika změnám, mimo jiné se týkali i knihovny, která už nesla současný název- Parlamentní knihovna. Vzhledem k politické situaci, kdy během jedné noci došlo k rozdělení jednoho státu na dva, čekaly změny na všechny státní instituce, knihovnu nevyjímaje. Zpočátku byla knihovna „bezprizorní“, poté se jí ujalo Ministerstvo financí. Knihovna znovu organizačně spadala pod Kancelář Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, do 31. 12. 1992 Kanceláře České národní rady, až za další čtyři měsíce. Když se knihovna měla přestěhovat do sídla Poslanecké sněmovny ve Sněmovní ulici, zjistilo se, že pro ni není místo, protože se s ní v právě dokončovaném

projektu přestavby České národní rady ještě z doby bývalého režimu nepočítalo. Poslanci České národní rady svou vlastní odbornou knihovnu neměli, využívali odborné služby Knihovny Federálního shromáždění (Parlamentní knihovny) a při přípravě projektu nikdo ani ve snu nepředpokládal rozpad československé federace, a tím i zánik Federálního shromáždění.

Knihovně byla nabídnuta pouze jedna místnost určená pro bývalou malou příruční knihovnu České národní rady s jednou knihovnicí. To však pochopitelně nestačilo, a proto ředitel knihovny neustále hledal a vyjednával další dostatečně velké prostory, které by potřebám knihovny vyhovovaly. Tato snaha nakonec po dvou letech vyústila v řešení, kdy dislokační komise vlády ČR přidělila Poslanecké sněmovně další celou budovu ve Sněmovní 1, do které se přednostně měly z bývalého Federálního shromáždění přestěhovat Parlamentní knihovna, Parlamentní institut a archiv. Knihovna zde měla zaujímat celé jednu patro obou historických paláců – bývalého Gubernia, předtím jezuitského učiliště, a Dvorské komory. Z toho plánu bohužel nakonec také sešlo, přednost dostaly v roce 1995 kanceláře poslanců. Knihovně zde zůstala jen čítárna novin a časopisů s přilehlým skladem a zázemím pro personál.

Knihovna tak začala působit na třech místech – ve Sněmovní 4 se nacházela legislativní studovna a výpůjční protokol, dále pak studovna příruční literatury a sklad knižních novinek z posledních 2 – 3 let. Ve Sněmovní 1 pak čítárna novin a časopisů a v budově bývalého Federálního shromáždění zůstal hlavní depozitní sklad.

Řediteli Parlamentní knihovny byly ještě nabídnuty různé prostory na Malé Straně, na dalších místech v Praze i mimo Prahu. Pro moderní centrální depozitář se ale všechny ukázaly jako nevyhovující. V úvahu ani nepřipadalo převzít pro knihovnu, všechny její fondy, zaměstnance a služby, celou jednu budovu, byť v samém sousedství parlamentu. Zkušenosti ze zahraničí ukázaly, že parlamentní knihovny umístěné mimo samotný parlament přestávají parlamentu sloužit. Zákonodárci přestávají prostě do knihovny docházet z toho důvodu, že ji nemají v přímé blízkosti svého pracoviště. V posledních letech se to stalo knihovně švédského Riksdagu, která sice získala nedaleko parlamentu celou budovu po bývalé bance, ale poslanci ji téměř přestali navštěvovat. Tento jev bývá bohužel vcelku běžný,

a proto se od stěhování knihoven mimo parlament upouští. Zde je příklad toho, že co se za dob Tobolky jevílo jako dobré, je pro dnešní uspěchanou a přemodernizovanou dobu nevhodné.

To se nakonec ukázalo i v případě našeho Senátu. Podle dohody obou Kanceláří mělo původně v Senátu vzniknout odloučené pracoviště Parlamentní knihovny – čítárna novin a časopisů, příručka a stálá informační služba. Ani tato dohoda se s poukazem na docházkovou blízkost sněmovny neuskutečnila a výsledkem je stálá velmi nízká návštěvnost senátorů v knihovně.

Jediné co se změnilo je, že Parlamentní knihovna získala prostory ve staré budově depozitáře Národní knihovny ČR, ty jsou ovšem také provizorní. Předpokládaná doba jsou maximálně dva roky. Stará budova depozitáře Národní knihovny ČR totiž také čeká na rekonstrukci. Až se rekonstrukce uskuteční, bude depozitní sklad PK ČR v těchto prostorách nastálo.

Pokud si uživatelé chtějí přečíst denní tisk či nějaká periodika, musí jít do protější budovy, než v které se nachází knihovna, tj. do Sněmovní 1. Zde se nachází čítárna novin a časopisů. Zde si mohou uživatelé vybrat z cca 400 nejrelevantnějších titulů, které jsou vystaveny na regálech.

Nevýhodou je, že čítárna s knihovnou není v těsné blízkosti, natož v jedné budově. Tato situace není pro uživatele komfortní. Navíc se musí prokazovat i na recepci ve Sněmovní 1 a opět absolvovat prohlídku na detektoru. Další informace týkající se čítárny novin a časopisů budou blíže popsány v samostatné podkapitole dále v textu.

4 Aktivity knihovny

Parlamentní knihovna je zapojena do několika projektů. Významnými jsou již výše zmiňované projekty Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna a Digitální knihovna České sněmy.

V 90. letech byl do knihovny zaveden automatizovaný knihovnický systém Tinlib. Knihovna provedla ruční rekatalogizaci starších dokumentů z fondu knihovny do tohoto systému. Současně probíhá rekatalogizace knih tzv. živého fondu. V roce 2000 knihovna využila formu přebírání záznamů z České národní bibliografie, čímž urychlila a zefektivnila celý proces. V několika posledních letech PK ČR využívá knihovnický systém Advanced Rapid Library.

Tezaurus Eurovoc

„Tezaurus Eurovoc je vícejazyčný polytematický tezaurus zaměřený na oblast práva a legislativy Evropské unie (EU). Tezaurus byl vytvořen ve spolupráci Evropského parlamentu, Komise EU a Úřadu pro úřední tisky ES za podpory DG XIII.“ [Parlamentní knihovna ČR, 2014].

Kromě oblasti práva pokrývá i oblasti další, proto je tezaurus Eurovoc polytematický. Tezaurus Eurovoc používá 23 členských zemí Evropské unie. Eurovoc je spravován a distribuován Skupinou pro správu Eurovocu. [Parlamentní knihovna ČR, 2014].

Česká verze tezauru Eurovoc vznikla překladem 3. verze oficiálního Eurovocu v 90. letech. V roce 2012 byl český překlad tezauru udělán již z verze 4.4. Kompetenci na spravování Eurovocu měla dříve Parlamentní knihovna ČR, dnes má tyto kompetence Skupina pro správu Eurovocu. [Parlamentní knihovna ČR, 2014].

Kde se momentálně Eurovoc uplatňuje? V Parlamentní knihovně v rámci věcného zpracování, při plnotextovém vyhledávání v parlamentních dokumentech, pro zpracování petic doručených do Poslanecké sněmovny. V neposlední řadě je tezaurus Eurovoc uplatňován ve stenografických záznamech a sněmovních tiscích. [Parlamentní knihovna ČR, 2014].

Višegrádská digitální parlamentní knihovna + (V4+)

V roce 2008 vznikl po dohodě projekt Višegrádské digitální parlamentní knihovny +. Zapojily se parlamentní knihovny z Maďarska, České republiky, Slovenska a Polska. Jde o navázání na projekt Společné česko-slovenské digitální parlamentní knihovny, na jehož základě mají tyto čtyři knihovny spolupracovat.

V roce 2010 se do projektu zapojila i rakouská parlamentní knihovna.

Tomuto projektu je věnována podkapitola týkající se spolupráce Parlamentní knihovny České republiky se zahraničními knihovnami.

5 Služby

Služby Parlamentní knihovny se od služeb jiných knihoven v zásadě neliší. Mezi základní služby patří výpůjční, reprografické, rešeršní a informační. Dále knihovna nabízí přístup do Registru oznámení o činnostech, oznámení o majetku a oznámení o příjmech, darech a závazcích, dle zákona č. 159/ 2006 Sb. Další nadstavbou služeb je nahlížení do výročních finančních zpráv politických stran a hnutí. Jednotlivé poskytované typy služeb budou charakterizovány v dalších částech práce.

5.1 Výpůjční služby

Výpůjční služby se dělí jako v jiných knihovnách na absenční a prezenční. Absenčně si lze půjčit dokumenty vydané po roce 1945. Vztahuje se k nim lhůta 28 dnů, na vybrané publikace je stanovena lhůta 14 dnů. Vzácné dokumenty a periodika se půjčují pouze prezenčně.

Uživatelé si mohou dokumenty objednávat elektronicky, telefonicky či osobně. Pokud se dokument nachází v budově Poslanecké sněmovny, je poskytnut uživateli ihned. Jestliže se nachází v depozitním skladu (dříve v bývalé budově Federálního shromáždění u Národního muzea, momentálně se depozitní sklad nachází v Hostivaři), dodací lhůta většinou trvá 2 dny. [Výpůjční služby, 2014].

Od února 2012 jsou v knihovně k dispozici tři čtečky elektronických knih. Každá čtečka je jiné značky: Sony, Kindle a ProBook. Vybraným uživatelům jsou půjčovány na dobu 14 dnů, zatím se však moc nepoužívají.

Vše ale může být otázkou času, kdy čtečky elektronických knih budou minimálně stejně poptávané jako knihy tištěné. Nabízí se další otázka a to, zda elektronické knihy (a s nimi i čtečky) zcela nepřeválcují poptávku po klasických tištěných dokumentech. Samozřejmě zde budou stále lidé, kteří dají přednost tradici, ale další generace budou znát téměř vše

v digitalizované podobě a tištěné dokumenty půjdou stranou jejich zájmu. Oproti tomu stojí fakt, že u elektronických dokumentů stačí jednou omylem zmáčknout špatné tlačítko a dokument je smazán. Tištěné dokumenty je možné také ztratit, ale ne jedním stisknutím tlačítka. Navíc se může po čase znovu nalézt.

Nyní lze jen těžko jednoznačně říci, jaká budoucnost čeká tištěné a elektronické dokumenty. Záleží jen na lidech a jejich zdravém rozumu, čemu dají přednost a jak naloží se zbývajícími dokumenty.

5.2 Studovny

Uživatelé PK mají k dispozici dvě studovny. První z nich se nachází přímo v knihovně samotné, zde si mohou studovat novinky ve fondu či historické dokumenty, k dispozici jsou počítače s přístupem na internet, do katalogu knihovny a přístup do plnotextových databází.

Druhou studovnou je čítárna novin a časopisů, nacházející se v protější budově ve Sněmovní 1. Její otevírací doba je podobná jako v knihovně samotné a také pro ni platí, že je tady otevřeno v době jednání Poslanecké sněmovny až do jejího ukončení. Zde mají uživatelé k dispozici denní tisk a periodika z České republiky i zahraničí.

Úkolem čítárny je objednávat, evidovat, katalogizovat a urgovat dodávky novin a časopisů. Dále zajišťuje denní tisk jednotlivým oddělením Poslanecké sněmovny (týká se českých novin). Vybraná periodika, ta důležitá, se uchovávají 1 rok – 5 let, jiná se vyřazují. Trvale se po svázání podle jednotlivých ročníků ve fondu uchovávají veškeré právnické časopisy a nejdůležitější denní tisk. Zajímavostí prostor studovny, šatny a skladu je, že jsou udělané z bývalé konírny.

Fond čítárny obsahuje na 300 titulů. Velikost rozsahu fondu v čítárně je dána tím, že knihovna má ze zákona povinný výtisk periodik. Média v této souvislosti poukázala na fakt, že zákonodárci tak mají přístup jak např. ke Čtyřlístku, tak také k pornografické literatuře. Úpravou zákona by byly tyto tituly z regálů čítárny vyřazeny.

Dnes mají zákonodárci k dispozici česká a zahraniční periodika z různých oborů. Nejvíce jsou pak zastoupeny ekonomika, právo, politika, kultura, školství, zemědělství a další. Některá tematická periodika jdou i na výbory. V čítárně lze také nalézt regál s periodiky, která se věnují menšinám (sami si je vydávají), jako např. vietnamská komunita či Romové. K dispozici jsou také slovníky a parlamentní periodika. Specifikum čítárny je, že odebírá Sbírký zákonů. Zároveň tyto Sbírký zákonů vyměňuje se zahraničím. Čítárna má také službu Current Contents, tzn. aktuální obsahy časopisů, tato služba byla využívána dříve.

V rámci této podkapitoly jsem zjišťovala potřebné informace přímo v čítárně a hovořila jsem s pracovníky studovny. Podle slov zaměstnanců čítárny navštíví studovnu v průměru cca 10-12 lidí za den. Nejvíce ji využívají asistenti (jak poslanců, tak senátorů), poslanci a další zaměstnanci. Senátoři chodí výjimečně, je to dáno také tím, že Senát sídlí na Valdštejnském náměstí a Poslanecká sněmovna ve Sněmovní ulici. V této souvislosti mě také zajímalo, zda zákonodárci mající sídlo ve Sněmovní 4 chodí více do knihovny a ti, co jsou ve Sněmovní 1 spíše do čítárny. Jestli tato skutečnost může mít na návštěvnost vliv či nikoliv. Zaměstnanci se domnívají, že snad ne, respektive o tom neví. Novináři, kteří studovnu také navštěvují, prý dříve chodili víc. Dalšími uživateli jsou „lidé z ulice“, neboli náhodní kolemjdoucí. Ti do čítárny také chodí, zajímavé je, že nejčastěji v pátek. Další zajímavostí je, že od jara do podzimu mají návštěvníci možnost přečíst si denní tisk na venkovní zahrádce. Podle slov zaměstnanců je v tuto dobu také vyšší návštěvnost. To mě přivedlo na další otázku- nehrozí, že by si uživatelé odnesli titul s sebou? Občas si prý někdo něco odnese, je to ale zcela výjimečně. A ze zahrádky se zatím nic neztratilo ani neodneslo. S dotazy se na zaměstnance studovny moc neobrací, nejčastějšími požadavky jsou kopírování a skenování článků. Zajímalo mne, zda je možné si nějaké periodikum půjčit domů. Tuto možnost čítárna nenabízí, návštěvník si může přečíst titul na místě, tzv. prezenčně, případně si dokument může ofotit a kopii si vzít s sebou domů. Nejčtenější periodika jsou z oblasti práva a ekonomiky, následuje je denní tisk.

Čítárna působí velmi příjemným dojmem, je zde klid, a v neposlední řadě přívětivý a ochotný personál.

5.3 Informační služby

V rámci informačních služeb jsou uživatelům poskytovány informace o chodu knihovny, jejím fondu, informačních zdrojích či zpřístupňování speciálních dokumentů.

Během prvního čtvrtletí roku 2013 bylo položeno celkem 140 dotazů. Nejvíce z nich podali poslanci (49), dále zaměstnanci Kanceláře Poslanecké sněmovny. Nejčastější dotaz směřoval na „činnost Parlamentní knihovny, Kanceláře Poslanecké sněmovny, Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR či Senátu a jeho orgánů“, další dotazy se týkaly „konkrétní osoby či země“, „Evropské unie, evropské integrace“ a „mezinárodní politika/ vztahy, zahraniční politika“.

Zdroje, které se nejvíce využívaly k odpovědím na informační dotazy byly:

- a) časopisy a články
- b) legislativa
- c) knihy
- d) parlamentária- sněmovní tisky.

Nejvíce žádané informační služby byly referenční dotazy, konzultace a rešerše.

5.4 Rešeršní služby

Rešeršní služby knihovna poskytuje jen interním uživatelům, a to na základě požadavku. Uživatelé vyplní formulář a odešlou jej na e-mail vybraného zaměstnance, osobně odevzdají u výpůjčního protokolu nebo si službu objednají telefonicky. Formulář je k dispozici na webu

knihovny (<http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=2021>). Do formuláře je třeba zapsat co nejpřesnější dotaz či klíčová slova. Žadatel si určí, v jaké periodicitě mu mají být rešerše zaslány (týden, 14 dní či každý měsíc).

Zaměstnanci při tvorbě rešerší používají jak zdroje interní, tak externí. K vyhledávání rešeršních dotazů využívají následující databáze: Anopress IT (česká média), Česká národní bibliografie (zpracované záznamy článků z časopisů, novin a sborníků Národní knihovnou ČR), EBSCO (plnotextová databáze z různých oborů; knihovna čerpá z oblasti práva a obchodu) a NEWTON Media (česká média). Společnost Anopress IT spadá pod NEWTON Media, která v roce 2011 odkoupila 100% podíl. [Newton Media, 2014].

Aktuálními tématy, která zaměstnanci sledují jsou např.: drogy, církve, finanční krize, sociální politika, kultura, lidská práva, památková péče, regionální politika, ústavní právo, vězeňství či zdravotnictví a další. [Rešeršní služby, 2014].

5.5 Reprografické služby

Kopie dokumentů je možné pořídit pouze z materiálů, které jsou ve fondu knihovny. Reprografické služby zahrnují i skenování. Knihovna vlastní scanner, který mohou uživatelé použít a oskenované materiály uložit na svoje USB zařízení.

V čítárně novin a časopisů lze objednat službu Current Contents (posílání obsahů periodik, které má knihovna ve fondu). Žadatelem o tuto službu může být pouze interní osoba, která zadá do formuláře tituly, ze kterých chce obsahy posílat. Lhůta zasílání závisí na periodicitě vydávání časopisů. [Reprografické služby, 2014].

5.6 Registr oznámení

Zákon č. 159/ 2006 Sb. ukládá veřejným činitelům předkládat k veřejné kontrole informace o majetku a dalších příjmech získaných během výkonu funkce. Registr oznámení funguje jen v elektronické formě. Nahlížet do něj je možné na základě přístupového jména a hesla, které zájemce získá na registračním místě v Parlamentní knihovně. Nahlížení není nijak

omezeno na určité skupiny uživatelů, může do nich nahlédnout kdokoliv. Informace v Registru obsažené však mají sloužit pouze osobě, která o ně žádá. Přístupy a formulace dotazů jsou evidovány. Pokud se zjistí, nebo je podezření, že se informace dostávají i třetí osobě, či jsou jinak porušeny podmínky, evidenční orgán zablokuje či zruší uživateli přístup. [Registr, 2014].

5.7 Výroční finanční zprávy

Již od roku 1995 knihovna poskytuje nahlížení do výročních finančních zpráv jednotlivých politických stran a hnutí. Těm zákon (§ 18 zákona č. [424/1991](#) Sb.) ukládá, aby své zprávy z předchozího roku předložili kontrolnímu výboru Poslanecké sněmovny do 1. dubna aktuálního roku. [Výroční finanční zprávy, 2014].

Poté, co jsou zprávy zaevidovány daným výborem Poslanecké sněmovny, jsou předány do knihovny a uživatelé do nich mohou nahlížet. O možnosti prohlédnout si tyto dokumenty informuje tisková zpráva (např. <http://www.psp.cz/sqw/cms.sqw?z=5266>).

O zprávy bývá každoročně velký zájem, především ze strany novinářů. Pokud je chtějí zájemci nalézt na internetu, naleznou je na stránkách jednotlivých stran a hnutí. Knihovna ani kontrolní výbor Poslanecké sněmovny tyto pravomoci nemá. Zveřejňování na webových stránkách je nepovinné, zákon to stranám neukládá. Proto je možné, že se uživatelé setkají se zprávami jen u některých politických stran, či jen s částečnými zprávami. Problematika, zda tyto dokumenty zveřejňovat a zpřístupňovat veřejnosti trvá několik let. Byl navržen i nový Úřad pro kontrolu zpráv, vláda ale tento krok zamítla.

6 Uživatelé

Knihovní řád PK ČR rozděluje uživatele na interní a externí. Mezi interní patří poslanci, senátoři, zaměstnanci obou komor Parlamentu a asistenti poslanců a senátorů. Této skupině uživatelů je knihovna určena primárně.

Externími uživateli pak jsou ústavní činitelé, odborníci a zaměstnanci orgánů státní správy, pedagogové, studenti a široká veřejnost (ta převážně formou MVS). Na každou skupinu se váží lehce odlišná práva a povinnosti, které jsou taktéž v řádu uvedeny.

Na uživatele a půjčování dokumentů jsem se ptala knihovnice. Zajímalo mne, jestli se nějaké dokumenty ztratily, či nebyly vráceny. Prý se občas stane, že uživatel sám přijde s tím, že knihu ztratil a vzniklou újmu knihovně nahradí. Zcela výjimečně se stane, že uživatelé o danou publikaci stojí a je těžké ji sehnat, případně je drahá. A tak se uchýlí k tomu, že knihu nevrací a hledají různé důvody, aby si mohli dokument ponechat. Tato situace je ojedinělá, avšak pro knihovnu náročná na získání publikace zpět do jejího fondu.

V rámci kapitoly o uživateli Parlamentní knihovny ČR jsem se rozhodla, že oslovím poslance a senátory Parlamentu České republiky, abych zjistila, jaký mají ke knihovně vztah. Vzhledem k jejich časovému vytížení jsem vypracovala krátký dotazník, jež jsem následně rozeslala. Průzkum probíhal v únoru 2013.

Parlament ČR má celkem 281 členů, dotazníků bylo rozesláno 270. Na některé poslance a zejména senátory kontakt nebyl uveden, nebo jejich emailová schránka nebyla funkční. Návratnost činila necelých 50 dotazníků, přesně 44, ať už vyplněných či odmítnutí zodpovědět.

Osobně jsem byla návratností dotazníků mile překvapena, byť některé odpovědi byly odmítavé. Důvodem nezodpovězených dotazníků byla předpokládaná časová vytíženost či nenavštěvování knihovny. Zákonodárci, kteří nenavštěvují knihovnu, nejčastěji uvádějí docházení do Parlamentního institutu či chození do jiných typů knihoven, ať už odborných či veřejných. Některé otázky zůstaly, vzhledem k jejich povaze a návaznosti na předcházející otázky, nezodpovězeny. A jaké jsou výsledky vyplněných dotazníků?

První otázka zněla, zda uživatelé chodí do knihovny pravidelně či občas, a jak často.

Většina respondentů knihovnu navštěvuje alespoň 2x ročně, někteří dokonce 1x měsíčně. Takto pravidelných uživatelů je bohužel menšina. Poměrně častou odpovědí bylo, že Parlamentní knihovnu navštěvují spíše asistenti zákonodárců, ať už z vlastní iniciativy nebo za účelem zajištění potřebných materiálů pro svého nadřízeného.

Další z otázek byla, co by uživatele motivovalo k tomu, aby knihovnu navštívili.

Tři čtvrtiny odpovědí poukazovaly na čas, který zákonodárcům chybí k tomu, aby si do knihovny došli osobně. Druhým nejfrekventovanějším důvodem byla potřeba či informace, které nejsou jinde dostupné, ať v tištěné či elektronické podobě. Někteří dotázaní dokonce odpověděli, že neví, co by je k návštěvě mohlo motivovat. Jedna odpověď poukazovala na možnost vzít si denní tisk k sobě do kanceláře.

Na otázku, proč dotazovaní do knihovny přestali chodit (pokud dříve knihovnu navštěvovali) byla jedna odpověď velice zajímavá- kvůli elektronizaci, respektive digitalizaci. Vzhledem k trendu posledních několika let se nabízí otázka, jestli digitalizace nebude hlavním impulsem k tomu, aby uživatelé přestali knihovnu navštěvovat zcela. Výsledkem pak mohou být prázdné knihovny, avšak dostatek uživatelů na internetu využívajících digitalizované dokumenty ke svým potřebám. Stojí za zamyšlení, zda původní myšlenka a vznik knihoven zůstane nadále funkční, nebo se díky informačním technologiím zcela jejich charakter změní.

Další dotazy se týkaly služeb- zda zákonodárci využívají i jiné služby než výpůjční, zda jsou s poskytovanými službami spokojeni, či by chtěli něco změnit/ vylepšit. Dle očekávání jsou výpůjční služby nejvyužívanější, následují meziknihovní výpůjční služby, služby sledování tisku a rešeršní služby. Co se týče navrhovaných změn, všichni uživatelé jsou spokojeni, někteří jedinci jsou se službami dokonce velmi spokojeni a nemají žádné připomínky. Jednou byl zmíněn návrh na lepší kopírovací stroj. Další zajímavou poznámkou bylo, že nejdříve musí něco změnit daný uživatel, nikoliv knihovna. Tato odpověď spíše poukazovala na nedostatek času navštívit knihovnu, nikoliv na poskytované služby.

Ohledně otázky, zda zákonodárci využívají Parlamentní knihovnu České republiky jen pro svoji práci, nebo i v rámci svých volnočasových aktivit, téměř všichni dotazovaní odpověděli, že primárně pro výkon svého mandátu. Další odpovědi zahrnovaly studium (ať už potřebných témat či zájmové), méně časté byly výše zmíněné volnočasové aktivity.

Poslední otázka směřovala na to, jestli dotazovaní navštěvují jiný typ knihovny pro získání informací, či čerpají z internetu a jiných zdrojů. Všichni shodně odpověděli, že čerpají informace z internetu. Následovaly odpovědi typu setkávání se s odborníky na danou problematiku, knihovny jiného typu (např. městské či odborné), odborné databáze či čerpání z vlastních jiných zdrojů. Další častou odpovědí byla návštěva Parlamentního institutu, který se zabývá právními, politologickými a ekonomickými analýzami nebo studiiemi. Zde mají zákonodárci také možnost čerpat potřebné informace.

Výsledky dotazníku osobně hodnotím pro knihovnu jako příznivé. Jediné, co by se dalo vylepšit je větší návštěvnost zákonodárců, ať už poslanců či senátorů. Bohužel tuto skutečnost knihovna nemůže ovlivnit více než tím, že bude na sebe upozorňovat různými pozvánkami k jejímu navštívení, na semináře a další setkání, která se v knihovně pořádají. To knihovna dělá, a tak je víceméně na našich zákonodárcích, zda do knihovny najdou cestu či nikoliv.

7 Spolupráce s dalšími knihovnami

Jak již bylo uvedeno dříve v textu, Parlamentní knihovna ČR primárně spolupracuje s knihovnami, které jsou zapojeny do projektu Víšeградské digitální parlamentní knihovny + (též pod zkratkou V4+). Tato spolupráce v začala v roce 2009, respektive v prosinci 2008. Iniciativu k tomuto činu zavdala česká parlamentní knihovna. Její ideou bylo navázání na tradici Společné české a slovenské digitální parlamentní knihovny. V říjnu 2009 v Praze byla vytvořena redakční rada projektu.

V březnu roku 2010 do projektu přistoupila i rakouská parlamentní knihovna, která projevila zájem během mítinku konaného v Budapešti. Bylo též dohodnuto, že se členové rady budou scházet minimálně jednou za rok. [Sosna, 2011, s. 408].

Praha v rámci projektu vytvořila a registrovala webové stránky projektu (<http://www.v4dplplus.eu/>).

Cílem tohoto projektu je udělat činnost a aktivity parlamentů co nejvíce transparentní, bez zprostředkování médií. Dále uchovat historické dokumenty pro budoucí generace a ochránit je před ztrátou či zničením. [Visegrad digital parliament library +, 2014].

7.1 Sekce Víšeградské digitální parlamentní knihovny +

Sekce Historické mapy znázorňuje historii geografických změn (např. hranic států) Evropy, zejména zemí V4, od 19. století do současnosti.

Sekce Evropa v pohybu ukazuje vývoj zemí V4 v evropském kontextu od roku 1800 do roku 2012.

V sekci nazvané ParIDict nalezneme vícejazyčný parlamentní slovník. K dispozici je 7 jazyků- anglický, německý, francouzský, polský, český, slovenský a maďarský. Slovník se momentálně připravuje a jeho zveřejnění na webové stránky je v plánu během roku 2014. [Visegrad digital parliament library +, 2014].

„Závěrem bych rád zdůraznil, že v případě představené Víšegrádské digitální knihovny + se jedná i v mezinárodním srovnání o naprosto ojedinělý projekt. Ještě nikdy a nikde se nerozhodlo tolik národních parlamentů zpřístupnit světové veřejnosti své dokumenty takovýmto komparativním, absolutně transparentním a historicky univerzálním způsobem. V každé společnosti a kultuře, tedy i té parlamentní, se sváří dvě tendence- jedna ženoucí se dopředu a druhá, která tento pohyb zpomaluje, uchovává to, co zastarává, ale současně ukotvuje nové do historického kontextu. Oba směry jsou vzájemně potřebné s různým akcentem v různých vývojových peripetiích a také konkrétních případech. Víšegrádská digitální parlamentní knihovna je originálním příkladem praktického vyjádření těchto tendencí v oblasti moderního středoevropského parlamentarismu.“ [Sosna, 2011, s. 409].

8 Depozitní sklad Parlamentní knihovny České republiky

Depozitní sklad Parlamentní knihovny začal být budován od roku 1919. V průběhu času vystřídal několik působišť, v posledních 40-ti letech se nacházel v suterénu budovy bývalého Federálního shromáždění, v dnešní Nové budově Národního muzea. V polovině dubna r. 2014 došlo ke stěhování do Hostivaře. Jelikož je tato situace aktuální, je brzy na to, abych o nových prostorách a svých poznatcích na následujících řádcích blíže psala. Tuto kapitolu jsem pojala jako informativní popis, který se zaměřuje a je založen na subjektivním dojmu. Rozhodla jsem se lehce nastínit depozitní sklad, který se nacházel v budově bývalého Federálního shromáždění. Zde totiž fond setrval několik desítek let a osobně jsem ho navštívila.

V depozitním skladu se nachází nejen novější publikace, ale zejména historické dokumenty, vydané v 19. století a později. Jak již bylo zmíněno výše v textu, nejstarší dokument, který lze v knihovně nalézt, jsou Práva Saszká, uložená v trezoru. V roce 2000 byla historicky nejcennější část fondu prohlášena Ministerstvem kultury za kulturní památku.

Kromě akvizice nových přírůstků knihovna některé dokumenty ze svého depozitního skladu vyřazuje. Jsou to dokumenty zastaralé a nevyužívané multiplikáty. Příkladem jsou turistické průvodce do zahraničí starší 10 let a čtvrtletní statistiky vydávané na pokračování od Českého statistického úřadu, které vychází následující rok zkompletované do jedné výroční statistiky. To jsou dokumenty, které knihovna vyřazuje z vlastní iniciativy. Je ale nucena nedobrovolně vyřadit i dokumenty ztracené. Vše je řádně zaevidováno v katalogu. Pokud knihovna vyřadí dokument české provenience, nabídne ho Národní knihovně ČR pro digitalizaci. Zahraniční publikace a multiplikáty knihovna nabízí dalším knihovnám, převážně právnickým. Do sběru se dostanou pouze knihy velmi poškozené, či již zmiňované dílčí čtvrtletní statistiky.

Depozitní sklad měl k dispozici místnost s historickým fondem a dále sklad starých novin a časopisů. Další místnost byla badatelna, která sloužila pro studijní potřeby uživatelů.

Depozitní sklad v budově Bývalého Federálního shromáždění měl pro mě osobně zvláštní atmosféru. První zvláštností byly nízké stropy a samozřejmě žádná okna. Když jsem zde několikrát byla v rámci své stáže, nejednou mě přepadl pocit, jako bych sestoupila do katakomb či nějakého tajného úkrytu, kde není moc světla, vzduch je chladný a vše působí tajemně . Tento pocit ve mně umocňoval moment, kdy jsem ze skladu vyšla na ulici, oslnilo mě denní světlo a opět jsem byla pohlcena ruchem a shonem ulic metropole. Při práci ve skladu mě bavilo stále objevovat staré publikace, procházet uličkami mezi posuvnými regály a hledat další a další poklady, které ve svém fondu sklad má.

Při vstupu do skladu novin a časopisů mi naopak učarovala zvláštní nasládlá vůně, která nejen ve mně evokovala vůni pečeni. Mít možnost si prolistovat starými novinami, které vyšly např. v roce 1920, bylo fascinující.

Jak je již zmíněno výše, od poloviny dubna 2014 je depozitní sklad PK ČR přestěhován do nových prostor- ve starém depozitáři NK ČR. Stěhování proběhlo úspěšně, zatím je však brzy hodnotit nové působiště. Až čas ukáže případná pozitiva či negativa.

9 Závěr

Parlamentní knihovnictví má oproti knihovnictví veřejnému svá specifika a odlišnosti. To klade důraz na schopnosti a znalosti knihovníků, kteří v Parlamentní knihovně pracují. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že v PK ČR pracují fundovaní knihovníci, kteří svoji práci odvádí velmi dobře. Jako důkaz této jejich práce mohou posloužit vyplněné dotazníky s kladnými ohlasy od uživatelů. Z mnoha odpovědí vyplývá, že jsou uživatelé se službami knihovny velmi spokojeni.

Jako problém vidím malé a zcela nedostatečné prostory knihovny. Odborná knihovna, navíc primárně určená pro nejvyšší funkcionáře státu, si podle mého názoru zaslouží prostory a zázemí pro pracovníky daleko větší. Byť ty současné dávají knihovně velmi dobrý a reprezentativní vzhled. Bohužel na úkor zaměstnanců knihovny, kterým vstup uživatelů naruší klid na práci. To považuji za handicap Parlamentní knihovny a důkaz toho, jak by knihovna měla mít oddělené prostory pro klid a potřeby uživatelů, na druhé straně by mělo stát zázemí pro zaměstnance knihovny.

Potenciál vidím v dalším rozvoji spolupráce se zahraničními knihovnami v rámci projektu Víšegrádské digitální parlamentní knihovny +. Parlamentní knihovna je v projektu nedílnou součástí. Podílela se na jeho vzniku a jako předseda Rady projektu působí jeden ze zaměstnanců knihovny, ing. Igor Václavík. Také digitalizované dokumenty jsou zajisté přínosem do společné evropské knihovny.

V oblasti služeb není knihovně co vytknout, nabízí svým uživatelům vše, co potřebují. Nadstandardní službou, kterou představuje nahlížení do Výročních zpráv politických stran a hnutí, knihovna dává široké veřejnosti možnost „kontroly“ politických činitelů. Je otázka, zda neodradí případné zájemce již zmiňované kontroly u recepce.

Při vypracování a studiu své bakalářské práce jsem vycházela z dostupných pramenů a osobních zkušeností a rozhovorů se zaměstnanci knihovny. Při shromažďování potřebných informací mě velmi oslovila historie knihovny. Bylo zajímavé sledovat vývoj, poté naopak ustrnutí a nepřízeň osudu a následný opětovný krok vpřed v budování a organizaci knihovny. Bylo náročné se zorientovat ve všech názvech, které knihovna měnila spolu s politickou situací v naší zemi.

Do budoucna bude zajímavé, jakým směrem se knihovna vydá. Zda postupná digitalizace dokumentů ovlivní složení fondu. Stanou se čtečky elektronických knih pouze doplňkem tradičních tištěných dokumentů, nebo budou jejich rovnocennými partnery? Nastane někdy situace, že čtečky zcela vytlačí tištěné dokumenty? Na tyto otázky je momentálně brzy nalézt odpověď, můžeme se pouze domnívat a rozvíjet různé spekulace. Já osobně jsem zastánkyně tradice, proto doufám, že čtečky elektronických knih tištěné dokumenty úplně nepřeválčí. Mám ráda pocit, kdy vezmu knihu do ruky, mohu jí listovat a zároveň vnímat její vůni.

Po studiu na VŠ a svých dosavadních zkušenostech si dokáži představit, že bych v Parlamentní knihovně ČR mohla někdy v budoucnosti být zaměstnaná.

Použitá literatura

ARL. *Cosmotron Slovakia and Bohemia* [online]. 2012 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.cosmotron.cz/produkty/arl>.

Mandátový a imunitní výbor: Registr. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Praha (Česká republika): Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, [2014] [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=401->.

Mandátový a imunitní výbor: Registr. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Praha (Česká republika): Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, [2014] [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=406->.

O společnosti. *Newton Media* [online]. Praha (Česká republika): Newton Media, c2014 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.newtonmedia.cz/newton-media>.

Parlamentní knihovna. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Praha (Česká republika): Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, [2014] [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=2000>.

Reprografické služby. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Praha (Česká republika): Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, [2014] [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=2022>.

Rešeršní služby. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Praha (Česká republika): Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, [2014] [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=2021>.

SOSNA, Karel. Několik poznámek k transformaci bývalé knihovny Federálního shromáždění. *I'94: časopis informačních pracovníků, knihovníků a uživatelů informací*. 1994, roč. 36, č. 3, s. 73-74. ISSN 0862-9382.

SOSNA, Karel. Parlamentní knihovnictví. In: *Ústav informačních studií a knihovnictví: Elektronické studijní texty* [online]. 2007 [cit. 2013-04-24].

Dostupné z: <http://texty.jinonice.cuni.cz/studijni-texty/archiv-starsich-textu/030.pdf>.

SOSNA, Karel. Višegrádská digitální parlamentní knihovna +. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*. 2011, roč. 63, č. 11, s. 407-409. ISSN 0011-2321.

SOSNA, Karel. *Zajímavá historie Parlamentní knihovny České republiky-1*. Čtenář [online], 2008 [cit. 2013-04-28], roč. 60, č. 12. ISSN 1805-4064.

Dostupné z: <http://ctenar.svkk1.cz/clanky/2008-roc-60/12-2008/zajimava-historie-parlamentni-knihovny-ceske-republiky-1-47-291.htm>.

SOSNA, Karel. *Zajímavá historie Parlamentní knihovny České republiky-2*. Čtenář [online], 2009 [cit. 2013-05-05], roč. 61, č. 1. ISSN 1805-4064.

Dostupné z: <http://ctenar.svkk1.cz/clanky/2009-roc-61/01-2009/zajimava-historie-parlamentni-knihovny-ceske-republiky-2-51-314.htm>.

SOSNA, Karel. *Zajímavá historie Parlamentní knihovny České republiky-3*. Čtenář [online], 2009 [cit. 2013-05-12], roč. 61, č. 2. ISSN 1805-4064.

Dostupné z: <http://ctenar.svkk1.cz/clanky/2009-roc-61/02-2009/zajimava-historie-parlamentni-knihovny-ceske-republiky-3-55-331.htm>.

SOSNA, Karel. Zdeněk Václav Tobolka a knihovna Národního shromáždění předválečné Československé republiky. *I'94: časopis informačních pracovníků, knihovníků a uživatelů informací*. 1994, roč. 36, č. 7-8, s. 198-202. ISSN 0862-9382.

SOSNA, Karel. Z pokladů ... Parlamentní knihovny ČR: ke 155 letům existence knihovny. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*. 2004, roč. 66, č. 1, s. 25-26. ISSN 0011-2321.

Tezaurus Eurovoc. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: Parlamentní knihovna* [online]. Praha (Česká republika): Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, [2014] [cit. 2014-23-03]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=2035>.

TICHÝ, Zdeněk A. Parlamentní knihovna míří na Letnou. *Knihovna* [online]. 2006, roč. 17, č. 1, s. 53-58 [cit. 2014-03-23]. ISSN 1801-3252.

Dostupné z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovna61/tichy5.htm>.

Visegrad Digital Parliamentary Library [online]. Praha (Česká republika): Parliamentary libraries of V4+, c2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.v4dplplus.eu/>.

VOZNIČKA, Vladimír. Na návštěvě v knihovně Federálního shromáždění. *Čtenář: měsíčník pro práci s knihou*. 1990, roč. 42, č. 11, s. 350-353. ISSN 0011-2321.

Vyhledávání v online katalogu. *Parlamentní knihovna Česká republika* [online]. 1993- 2014 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://rapid.psp.cz/i2/i2.entry.cls?ictx=par&language=2>.

Výpůjční služby. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Praha (Česká republika): Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, [2014] [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=2019>.

Výroční finanční zprávy. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Praha (Česká republika): Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, [2014] [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=2025>.